

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти особливо цінною є гуманістична спрямованість вихователя: його інтересів, ціннісних орієнтирів, ідеалів. Гуманізм ми розуміємо як визнання цінності особистості, її права на вільний розвиток, на реалізацію власних можливостей. На любові до дітей як однієї з головних рис педагога-вихователя концентрує нашу увагу В.О.Сухомлинський: “Наша любов до дітей має бути такою, щоб у дитини пробуджувалася чутливість серця до навколишнього світу, до всього, що створює людина, що служить людині, і, звичайно, насамперед до самої людини. Я твердо переконаний, що виховання людського благородства в дитячому серці починається з олюднення його ставлення до людей, одухотворення цього ставлення чистими, піднесеними почуттями поваги до людини і передусім до матері й батька” [5: 164].

Любов до дитини повинна поєднуватися з глибокою вірою в неї, її можливості, її майбутнє: “Наріжний камінь педагогічного покликання – це глибока віра в можливість успішного виховання кожної дитини” [5: 8]; “Оптимізм, віра в людину – невичерпне джерело творчої енергії, нервових сил, здоров’я вихователя й вихованця” [5: 18].

Проведене дослідження дозволило нам зробити висновки:

1. У сучасних умовах розвитку дошкільної освіти пріоритетна увага повинна надаватися формуванню нової генерації педагогічних кадрів, яка здатна до новітніх прогресивних підходів, зможе забезпечити модернізацію освіти, виявлятиме новаторство, творчість.

2. Сьогодення вимагає від педагогічного працівника-вихователя дошкільного навчального закладу високого професіоналізму, педагогічної майстерності, загальної культури, які допоможуть йому самореалізуватись у професії в умовах реформування дошкільної освіти.

3. Вихователь дошкільного навчального закладу повинен усвідомити необхідність зміни тактики спілкування з дитиною, що полягає у переході до спільної діяльності з дорослими, встановленні довірчих стосунків між ними, що забезпечує дитині почуття захищеності, емоційного благополуччя, радощів життя.

4. Сучасні підходи до особистості вихователя дошкільного навчального закладу співзвучні ідеям, гуманістичним ідеалам авторської психолого-педагогічної системи великого українського педагога-мислителя В.О.Сухомлинського.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України “Про дошкільну освіту”. – К.: Редакція журналу “Дошкільне виховання”, 2001. – 56с.
2. Калюжный А.А. Психология формирования имиджа учителя. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 222с.
3. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві): Навч. посіб. для вищ. навч. закладів. – К.: Освіта, 1998. – 255с.
4. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психология вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів. – К.: ТОВ “Філ-студія”, 2006. – 320с.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителю. – К.: Рад. шк., 1988. – 304с.

УДК 378

І.М. Раєвська

В.О.СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ФУНКЦІЇ ВЧИТЕЛЯ

На основі аналізу творчої діяльності В.О.Сухомлинського в статті розглянуто формування дослідницької функції педагога як органічну складову його професійної діяльності.

On base of the analysis to creative activity V.A.SUHOMLINSKOGO in article is considered shaping to exploratory function of the teacher, as organic forming his(its) professional activity.

Постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими або практичними завданнями. Сучасна соціальна і культурна ситуація пред'являє нові вимоги до особистості і професійної діяльності вчителя. Вони виявляються, перш за все, в тому, що педагог повинен бути готовий виконувати свою роботу на професійному рівні в умовах постійного вибору, діяти не тільки як хороший виконавець, але й як носій концептуальних ідей розвитку цілісного освітнього простору. Це актуалізує дослідницьку спрямованість професійно-педагогічної діяльності вчителя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Аналіз літературних джерел переконливо свідчить, що у вітчизняній та зарубіжній педагогіці існують достатньо глибокі теоретичні і практичні доробки, присвячені питанням формування дослідницької функції педагога. Більше ста років тому проблема дослідницьких функцій вчителя була поставлена П.Каптеревим, М.Пироговим, К.Ушинським і іншими вченими. Особливої уваги заслуговує педагогічна спадщина видатного громадянина України В.О.Сухомлинського, присвячена проблемам формування дослідницької функції педагога. Їх висвітлення становить мету даної статті.

Виклад основного матеріалу. Одна з найважливіших сфер людства – це навчання і виховання підрастаючого покоління, передача йому соціального досвіду всієї людської спільноти. Акцентуючи увагу на значущості праці вчителя для суспільства, В.Сухомлинський казав: «Наша праця – формування людини, і це покладає на нас особливу, ні з чим не зрівняну відповідальність». Ця думка видатного педагога спонукає на наступні роздуми: якою ж повинна бути людина, особистість, фахівець, здатний сформувати покоління людей, які і мислять, і діють по-інноваційному?

Вивчаючи та аналізуючи спадщину Василя Олександровича, важко не побачити його ставлення до педагога, до його ролі у формуванні Людини. Кожна праця майстра – це звернення до вчителя, відповідь на його численні запитання, це методична вказівка і слухна, добра порада для педагога, який «все життя готується до гарного уроку» і який протягом всієї своєї професійної діяльності не перериває процесу самовдосконалення. Сухомлинський висловив своє глибоке переконання в необхідності цього, він писав: «Якщо ви хочете, щоб педагогічна праця давала вчителю радість, щоб повсякденне проведення уроків не перетворилося на нудну, одноманітну повсякденність, введіть кожного вчителя на щасливу стежину дослідження»[4].

Виходячи зі свого унікального досвіду, В.Сухомлинський стверджував, що творче обличчя педагогічного колективу школи перш за все залежить від особистого внеску кожного вчителя в загальну справу освіти й виховання [1: 4]. Тому у своїй практичній діяльності з питань формування дослідницької функції вчителів головним уважав постійну роботу педагога над своїм удосконаленням. Виховувати інших може лише той, хто постійно працює над собою, вважав він.

Василь Олександрович був глибоко переконаний у тому, що неможливо успішно працювати, не виробивши звички аналізувати зв'язки сучасного з минулим і майбутнім, уміння озирнутися на пройдений шлях, оглянути його, побачити джерела сьогоднішніх успіхів і недоліків, уміння передбачити» [1: 603].

В.О. Сухомлинський у багатьох своїх працях відзначав, що педагогічна діяльність неможлива без елемента дослідження, бо вже за своєю логікою та філософською основою вона має творчий характер. На думку відомого педагога, кожна людська індивідуальність, з якою має справу вчитель, – це певною мірою, своєрідний, неповторний світ думок, почуттів, інтересів [3: 471]. Він вимагав від педагогів глибокого вивчення особливостей дитини: її сприйняття, мислення, здоров'я. «...зрозуміти вихованця можна тільки тоді, коли глибоко і ґрунтовно пізнаєш його», – говорив великий педагог. Учитель повинен добре знати сім'ю дитини – батька, матір, братів, сестер, бо «дитина – зеркало сім'ї». Тому першою заповіддю

В.О.Сухомлинського було – якомога глибше осягати світ кожної дитини, його індивідуальні особливості і можливості – ці позиції педагога-ученого визначають необхідність дослідницького характеру педагогічної діяльності.

Сухомлинський вважав, що найважливішою складовою частиною підвищення педагогічної майстерності вчителя є його підготовка до дослідницької діяльності, вдосконалення якої неможливо без правильного розуміння її суті і основного призначення, кола вирішуваних нею завдань, вимог до її організації і здійснення. У роботі «Павлівська середня школа» В.О.Сухомлинський наводить приклад одного з досліджень, над яким працював колектив, керованої ним школи. «Єдність думки і відчуття» – проблема, яка змусила включитися в дослідницьку роботу весь педагогічний колектив. Говорячи про це, В.О.Сухомлинський справедливо вважав, що «в самій своїй основі педагогічна праця – справжня творча праця – стоїть близько до наукового дослідження... По самій своїй логіці, по філософській основі, по творчому характеру педагогічна праця неможлива без елементу дослідження, і перш за все тому, що кожна людська індивідуальність, з якою ми маємо справу, це до певної міри глибоко своєрідний, неповторний світ думок, відчуттів, інтересів» [2: 74]. Виходячи з такого розуміння самої суті педагогічної праці, В.О.Сухомлинський уважав за необхідне злити воедино навчально-виховну і науково-дослідну роботу колективу.

Аналізуючи свої уроки і спостереження уроків колег, В.Сухомлинський прийшов до висновку про те, що вчителі не вчать дитину мислити. «Забуваючи про найважливіше джерело знань – навколишній світ, природу, – писав педагог-дослідник, – ми штовхаємо дітей на зубріння і цим самим отупляємо їх думку. То чого ж те, чому вчили Ян Амос Коменський, Песталоцци, Ушинський, Дістервег, ми віддаємо забуттю» [2: 94]. Це з'явилося діагностичним етапом дослідно-експериментальної роботи, що проводилась в Павлівській школі. Формуючий експеримент полягав у пошуках ефективних шляхів розвитку мислення і мови, «ідея єдності слова і думки». Вчителі почали глибше усвідомлювати дидактичні деталі уроку, досліджувати якість застосування прийомів мислення на різних етапах навчання. В.О.Сухомлинський був переконаний, що «...якщо вчитель вдумливо аналізує свою роботу, у нього не може не виникнути інтересу до теоретичного осмислення свого досвіду, прагнення пояснити причинно-наслідкові зв'язки між знаннями учнів і своєю педагогічною культурою» [2: 90].

У школі впродовж багатьох років ставилися експерименти по дидактиці і вихованню. Особливістю експериментальної роботи була активна участь в ній всього педагогічного колективу. Зміст експерименту диктується практичними потребами подальшого поліпшення якості знань і виховання моралі.

Василь Олександрович охарактеризував головні особливості методу колективного експерименту таким чином: педагогічний колектив виділяє в своєму середовищі найбільш досвідчених педагогів, яким доручається апробація нових методів навчання, весь колектив уважно стежить за їх роботою; якщо методи дають добрі результати, то їх застосовують і інші вчителі. Поступово дослідницька діяльність охоплює весь педагогічний колектив. Результати досліджень педагога обговорювали в колективі, про свої знахідки вони розповідали на педагогічних нарадах, семінарах, їх доповіді публікувалися в наукових журналах, збірках.

Характерними особливостями творчої педагогічної лабораторії В.О.Сухомлинського були:

- вміння прогнозувати і забезпечувати розвиток школи на основі науково-педагогічних досліджень, творчого впровадження досягнень психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду, вміння освітлювати повсякденні явища навчально-виховного процесу світлом педагогічної теорії [4: 415];
- науково-обґрунтоване стратегічне і оперативне планування роботи школи і власної діяльності на основі глибокого педагогічного аналізу;
- висока ефективність організаційно-педагогічної діяльності;

- мистецтво формування педагогічного колективу як творчої співдружності однодумців;
- продумана система роботи з педагогічними кадрами по формуванню, розвитку і збагаченню педагогічної культури вчителів, стимулюванню їх ініціативи і творчості;
- володіння мистецтвом «передавання свого задуму вчителю, збудження творчої ініціативи» [4: 395];
- конструктивна взаємодія з учителями на засадах взаєморозуміння, взаємоповаги, партнерства, творчої співпраці, поєднання вимогливості з постійною турботою про їх здоров'я, самопочуття, з чуйним, тактовним ставленням до них;
- організація колективного пошуку, експериментально-дослідницької роботи, «поєднання практики з елементами наукового дослідження, вміння пробудити в учителів інтерес до пошуку, до аналізу власної роботи, зробити кожного вчителя вдумливим дослідником»[4: 422];
- надання конкретної допомоги з метою попередження і усунення недоліків, створення індивідуальної творчої лабораторії.

Серед необхідних компонентів у формуванні дослідницьких умінь Василь Олександрович визначає:

- щоденне читання наукової літератури, пов'язаної з предметом, яким захоплюється людина, студювання необхідного матеріалу (студюванням він називає глибоке осмислення і трансформування фактів і висновків у свідомості, і тільки після осмислення анотування в робочий зошит того, що вже відклалося у свідомості);
- визначення системи власної розумової праці, головних та другорядних завдань;
- створення власних внутрішніх стимулів здійснення самоосвітньої діяльності; вибір найраціональніших засобів діяльності;
- уникнення трафаретів і шаблонів; постійність у здійсненні самоосвітніх дій [5].

В.О.Сухомлинський вважав, що «дослідницька робота не є для вчителя чимось таємничим і незбагненим. Не бійтеся досліджень», – закликав він. Учитель, що не вміє в думках проникати в глибину фактів, в причинно-наслідковій зв'язки між ними, перетворюється на ремісника, а його праця за відсутності вміння передбачати стає мукою.

Висновки. У новаторській спадщині В.О. Сухомлинського сфокусувалися основні тенденції й напрями розвитку педагогічної науки ХХ століття. До якої б з найактуальніших проблем сучасності ми не звернулися – особистісно орієнтоване виховання чи дослідницька діяльність вчителя – завжди знаходимо, що вчений вже замислювався над цими питаннями, запропонував новаторські шляхи їх вирішення. Його психолого-педагогічні погляди багато в чому являють собою програму, за якою відбувається розвиток сучасної педагогічної реальності в Україні. Творчу діяльність педагогічного колективу та постійне самовдосконалення вчителя В.О.Сухомлинський вважав важливою умовою розвитку професіонала. Таким чином, правомірно розглядати дослідницьку діяльність педагога як органічну складову його професійної діяльності, яка представляє в ній педагогічну функцію вчителя.

На підставі вище зазначеного, подальшого дослідження вимагає проблема формування дослідницької функції вчителя у працях педагогів ХХІ століття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сухомлинський В.О. Сто порад учителів: Вибр. твори в 5-ти т. // Василь Сухомлинський. – Т.2. – К.: Рад.шк., 1977. – 670 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. // Василь Сухомлинський. – К.: Радянська школа, 1977. – Т.3. – 582 с.
3. Сухомлинський В.О. Розмова з молодим директором. Вибрані твори в п'яти томах. – Т.4. //Василь Сухомлинський – К.:Радянська школа, 1977. – 640 с.
4. Сухомлинський В.О. Павлівська середня школа: Вибр. твори в 5-ти т. – Т.4. // Сухомлинський В.О. – К.: Рад.шк., 1977. – С.7–390.

5. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти // М.Фіцула. – К.: Видавничий центр «Академія», 2001. – 528 с.
6. Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць /За заг. ред. проф. В.І.Сипченка. – Слов'янськ: Видавничий центр СДПУ, 2007. – 556 с.

УДК 378

І.П. Радомський

МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНИЙ КОМПОНЕНТ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ ОФІЦЕРА МВС УКРАЇНИ

Статтю присвячено мотиваційно-ціннісному компоненту культури професійного спілкування офіцера Міністерства внутрішніх справ України.

The article is devoted to the problem of motivational-value component of culture of professional communication of officer of Ministry of home affairs of Ukraine.

Різноманітність і складність ситуацій соціальної взаємодії, в яких беруть участь офіцери МВС України, вимагають високого рівня їх підготовленості до ефективного спілкування з підлеглими, колегами, а також з цивільними особами в повсякденному житті та екстремальних ситуаціях. У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування культури професійного спілкування майбутніх офіцерів МВС України – важлива складова їх професійної компетентності.

Хоча професійне спілкування об'єктивно проявляється у формі певних способів і прийомів взаємодії офіцера МВС України зі співробітниками, громадянами його зміст не обмежується одними лише зовнішніми, відкритими для безпосереднього сприймання способами вербальної і невербальної поведінки. Будь-яка дія має орієнтаційну основу, спрямовується на досягнення певних цілей, які визначаються мотиваційно-ціннісними установками особистості. За зовні схожими діями можуть приховуватись різні, навіть протилежні за змістом ціннісні орієнтації. Необхідно враховувати також мотиваційно-ціннісні фактори, які визначають спрямованість і особливості професійного спілкування офіцера МВС України. С.Л.Рубінштейн наголошував: «... нічого не зрозуміє в поведінці людини той, хто не зуміє за зовнішнім відкрити властивості особистості, її спрямованість і тенденції, з яких випливає її поведінка» [1: 101-102].

О.О.Бодальов зазначає, що спілкування “завжди розгортається під впливом мотивів, які спонукають його учасників ставити перед собою і досягати певних цілей” [2].

В.М.Мясищев також указував на взаємозв'язок і взаємозумовленість трьох ланок спілкування: власне спілкування, ставлення і поведіння як способу поведінки суб'єктів спілкування [3]. Залежно від цілей і мотивів спілкування актуалізується і певний стиль поведінки у вигляді вербальних і невербальних навичок, умінь. Одночасно стиль поведінки впливає на афективну складову спілкування (ставлення), породжуючи певні емоційні переживання у партнерів по спілкуванню.

Д. Коен поклав в основу власної типології стилів спілкування ідею К.Хорні про три типи інтерперсональної орієнтації людей: одні рухаються до оточуючих (контактні, поступливі), другі рухаються проти оточуючих (агресивні, ворожі, конфліктні), треті – від оточуючих (замкнуті, самотні, закриті). Кожній орієнтації відповідають певні стилі спілкування. Перші хочуть бути прийнятими, бажаними, потрібними, подобатись іншим, уникають конфліктів, вважають, що вирішення власних проблем залежить від ставлення до них оточуючих, сприймають інших як благодійників. Другі прагнуть виділитись, добитися успіху, авторитету, слави, сприймають оточуючих як суперників, спілкуються з позиції сили, домінують, застосовують владу, карають, самостверджуються за рахунок приниження інших. Треті підтримують у спілкуванні дистанцію, уникають близьких емоційних контактів,